

Adatok a magyar katonanyelvhez. A Nyr.-ben már több ízben volt szó a magyar katonanyelvről (49 : 167, 68; 50 : 135), de még mindig csak hiányos és fogyatékos képünk van a magyar katonák sajátos csoportnyelvéről. Az összegyűjtésre legalkalmasabb idő elmúlt, de még mindig sok új adattal lehetne az eddigi gyűjtéseket gazdagítani azoknak az emlékezetéből, akik akkor résztvettek a világháborúban s közvetlen érintkezésben voltak a magyar legénységgel. Az itt közölt gyűjteményt Korcsmáros Nándor bocsátotta rendelkezésünkre, aki „Károly-bakák“ c. könyvében kitűnő képét rajzolta a magyar bakának.

1. Szólások :

Ne öregedj velem! Öregbaka mondja a fiatalnak, aki nagyon bizalmasodik, „sógorozik“ vele. Ezt is hallottam: *Ne öregedj velem, a te kalapod még otthon forog a fogason.* Vagyis olyan rövid ideje van még a fronton, hogy a civilkalapja, amelyet bevonuláskor a fogasra akasztott, még mozog.

Úgy kell neked, minek jöttél a háborúba. Ezt is az öregbaka mondja tréfásan a fiatal bakának, aki ijedten mutatja könnyű sebesülését.

Most még csak a talicskából lünek, de majd ha a négyökrös kezdi! A fiatal baka ijedten szól az öregbakának: „Jóska bácsi, lünek!“ Pedig még csak a kis ágyu szólt. Erre mondja az öregbaka ezt a mondást, ami azért is találó hasonlat, mert az ágyuk is kereken járnak és lovak huzzák.

Tisza Pista katonája az a katona, akit a háború alatt soroztak. Kicsinylő megjegyzés. Így is nevezték őket: *fajbéli katona, rekvirált katona.* Ezeknek azt is mondták: „*Ti hirdettétek a háborút!*“ A standbeliek vagy a rögtön a háborúba bevonultak szokták ezzel leszólni az utóbb bevonultakat, főképp, akiket utóbb, a háború alatt soroztak. Ezek, ugyanis azt hívének, nem kerülnek sor alá, hirdették, követelték a háborút.

Erővel katona, ugyanaz, mint az előbbi.

Jajbizony! Gyakori szólás. Valami komoly, veszedelmes vagy nehéz dologra vonatkoztatva.

Ja. Szinte teljesen átvett szó az *igen* helyett, főképpen, amikor igen komoly igent akar a katona mondani. Pl., ha azt kérdik: Láttad az ezredes urat? — erre a baka csak azt mondja, *igen.* Ha azt kérdik: Megbüntették ezt vagy azt? — erre így felel: *ja.* Ha pedig azt mondja a baka: „*Jaja!*“ akkor az már rendkívül komoly igent akar jelenteni.

„*Úgy megvágta, hogy hótt szagod lesz!*“ vagyis, hogy belchalsz.

„*Itt, ha meghal a gazda, a kéményen viszik ki.*“ Rutén faluban mondta a magyar baka, ott, ahol nincs a házuknak kéményük, tehát a füst az ajtón megy ki. Így az ajtó a kémény.

„*Ezeknek nem az a törvény szolgál, ki nekünk.*“ Azt akarta vele mondani, hogy idegen nép, aki másképp él, mint mi.

„*Jó a földje Galiciának, csak a népe nem beleje való!*“ Mondta a magyar legény, mert nem voltak megelégedve a föld művelésével; azt mondta, nem értenek hozzá.

Vacsoravesztő lepke, az a szürke esti lepke, amely a gyertya, mécs, lámpa

körül repdes. Leperzselődött szárnyakkal behull a tábla, tányérba, hogy otthagyja tőle az ember a vacsorát.

Laufschrift regiméni, az ellenség elől megfutamodó ezred. A győri közös 19-esek gúnyolták így a közös esztergomi 26-osokat; ezek tótok voltak.

„*Jó annak, akinek Jézus a barátja!*“ Protekciósokra mondják.

„*Megpörgetem a muszkát, csak gyűjje!*“

„*Meggyöntallak evvel a bottal!*“ Ugyanis vall, ha verik.

„*Pokolegyházán van az már!*“ Árkon-bokron túl.

„*Sírhalma niucsen neki húzva.*“ Olyan elesett katona, akit éppen csak eláshattak.

„*Ki mivel dolgozik, azzal kenődik!*“ Egy számvevő altisztre mondták, aki jobban élt, mint a többi.

„*Dajcse spekulírn*“, ha a németek visszavonultak, a gúnyolódó bakának a világeért se mondták volna, hogy ők most az ellenség elől vonulnak vissza; azt szokták mondani: *die Deutschen spekulieren!* A magyar baka aztán a saját maga visszavonulására is ezt szokta mondani gúnyosan: *dajcse spekulírn*.

Ölvenpettyes asszony; így hívtak egy szeplős asszonyt.

A „*tituláridő*“. A freiter, akit kineveztek címzetes káplárnak „*titulár káplár*“, ennek analógiájára *az előre igazított órát* nevezték így; pl. az 5 óra voltaképpen csak 4 csillagászati óra volt. „*Hány óra?*“ A baka így felelt: „*Titulár 5.*“

Bizonyára kótából harangozik. A szép, többhangú harangozásra mondják. *Mér jelenkezél minden szíre-szóra?*

Jó halál lett volna belőled! Olyanra mondják, aki igen megvárhatja magát, pl. aki késve áll be a csapatba kivonuláskor.

Az még élő ember. Ha valakiről beszélgettek, aki nem esett el, ezt még hozzá szokták tenni.

Bent voltam a pofozóban: tüzben, bajban, veszedelemben.

Csak úgy zutyogtak a golyók.

Akkor már régen baj vót! Olyan nagy baj volt, amin már nem lehetett segíteni.

Meleg volt. Bűdös volt ott. Nagy veszedelem volt, különösen támadás előtt vagy alatt. Bakalevelekben sokfélekép írták körül a veszedelmet. Így pl. *Kelepellek az orosz golyók*. *Nagy hunculság volt*. *Nagy mulatság volt*. *Lakodalomban voltunk öt napig*. *Az orrára ültünk az oroszoknak*.

Háthosszat: visszafelé. Háthosszat menni, a. m. előbb a 4-ik, aztán a 3-ik, majd a 2-ik és végre az első század.

Úgy köllene, mint hót embernek az eltakarítás.

Azóta már Bömbösön van: Valahol, ahol rossz lenni.

Az is csak ember, annak is csak egy lelke van.

A háborúban ez is elüti! Megjárja, így is jó.

Ballábra énekelni: a dalok ütemeire ballábbal kell kilépni.

Protekciós lövés: könnyebb sebesülés, amivel el lehet lögni a frontról.

Bőr hússal: olyan lött seb, amelyben a csontot nem érte a golyó.

Megcenzurázzák a csomagot: ha szállítás közben kilopnak belőle valamit.

2. Tréfás szavak, elnevezések:

Halálbárka: a vagón, amelyben a harctérre mentek.

A cár tehenci: az embert ellepő férgek; így is mondták: *a kincstár hadi állatai*.

Az ezred anyja: az ezred élelmezési tisztje, aki a gazdasszony szerepét tölti be.

Kottlik: az üst, katlan, amiben a menázi főtt.

Löcsös káplár: huszár a hosszú kardjával.

Gyíknyelvű, fanyelvű, mondták az idegen nyelven beszélő katonákra.

Vaskalap, kisharang: az acélsisak.

Panyi; az orosz és a rutén polgárembereket hívták így, mert mindenkit *panyi*-nak (úr) szólított.

*Bellehemese*k, így nevezték a fényszórókat (Scheinwerfer), mert kis ládák-kal járnak, mint a betlehemesek a jászolt tartalmazó istállóval.

Csomag, ellenséges gránát, srappell. Onnan származik, hogy szüntelen ígérettek a bakáknak (rossz volt a posta, főképp a háború elején), hogy no, nemsokára megérkeznek hazulról a csomagok, ehelyett az ellenséges lövegek jöttek. Ezek voltak a csomagok.

rezerva porciók, tartalékadagok cvibakból, Kávéből, stb., amihez nem szabad, csak engedéllyel nyúlni. Arra valók, ha elakad az élelmiszerpótlás, legyen valami enni való.

tojásos kenyér, kukoricakenyér. Mert sárga. Jobbnak mondták humorosan, mint amilyen volna, ha jó volna.

Slóf. A tisztnek szolgálja van, az altiszt azonban nem kap szolgát, hanem, csak mellé osztanak egy katonát, aki a fedezékében *alszik*, ez tisztogat rá, de be van osztva a rendes állományba, a *Stand*-ba. Ezért *slóf*. Pl.: A hadnagy úr *pucerja* (tisztiszolgálója); az őrmester úr *slófja*.